

The welfare reality check: How policy-specific information influences public responsiveness

Anna Bendz och Maria Oskarson, Göteborgs universitet

Sammanfattning

Den demokratiska processen kräver att politiker är lyhörda för medborgarnas önskemål, men också att medborgarna reagerar på den förda politiken och ger feedback på den till politikerna så de har möjlighet att anpassa politiken till de nya önskemålen. För att medborgarna ska kunna ge en feedback som återspeglar deras verkliga preferenser är det emellertid nödvändigt att de har åtminstone någon kunskap om olika policyområden. Om medborgarna skickar 'fel signaler' till politikerna är risken att det stör den demokratiska processen. I den här artikeln testar vi om policy-specifik kunskap har någon effekt på hur medborgarna responderar på politiken.

Syfte

Syftet med studien är att testa om och i så fall hur medborgarnas respons på politiken är påverkad av information om specifika policyområden och om deras preferenser ändras om de får en sådan 'reality check'. Är det så att människor anpassar sina preferenser när de får informationen om hur olika policyprogram är utformade behöver forskningen på området ta hänsyn till detta.

Det fall vi använder oss av är svensk välfärdspolitik, närmare bestämt privatisering av välfärdsservice. Fyra områden ingår i studien; grundskolan, sjukhusvård, äldreboenden och boende för funktionshindrade. Privatisering av välfärdsservice är en omdebatterad fråga där det finns tydliga skiljelinjer mellan vänster och höger. Därför antar vi att placering på vänster-högerskalan påverkar hur man responderar på informationen om privatisering.

Vår studie anknyter till teorier om policy feedback och mer specifikt använder vi termostatmodellen, som är utvecklad av Christopher Wlezien och Stuart Soroka. Den här teorin antar att när policyn förändras i mer generös eller mer restriktiv riktning, så reagerar medborgarna med att "justera termostaten" – det vill säga sina preferenser - för att ge återkoppling på ett sådant sätt att om policyn blir mer generös, är responsen att 'skruva ner' termostaten för att signalera att politiken nu gått i rätt riktning. Teorin är prövad på flera olika områden och har visat sig stämma i flera fall.

Vårt bidrag till teorin är att pröva om policy-specifik information är en länk mellan policyförändring och människors attityder. Vidare anknyter vi till teorier om effekterna av politisk kunskap och framförallt till forskning om policy-specifik information, det vill säga kunskap om specifika områden som till exempel att privatiseringen har ökat eller minskat inom ett visst välfärdsområde eller hur mycket ersättning man får av Försäkringskassan vid sjukdom.

Data och metod

Studien använder ett urval ur Medborgarpanelen våg 25 för att genomföra ett survey-experiment. Experimenten innebar att ge experimentgruppen policy-specifik information om privatiseringen av de fyra välfärdsområdena och sedan ställa ett antal följdfrågor, varav den som används i studien frågar efter attityder till ytterligare privatisering av området. Kontrollgruppen fick enbart följdfrågorna. Materialet analyserades genom medelvärdsanalys (t-test) och regressionsanalys (OLS).

Resultat

Den första hypotesen var att policy-specifik information har betydelse för attityder till privatisering. Resultaten visar att hypotesen stämmer för tre av fyra områden (skolan, äldreboende, boende för funktionshindrade).

Den andra hypotesen prövar termostatteorin och antar att respondenterna kommer att anpassa sina preferenser i en negativ riktning när de får information om en ökning av privatisering, men inte när de får information om en stabil nivå av privatisering. Den här hypotesen visade sig stämma delvis. När det gäller grundskola och äldreomsorg beskrev informationen en ökning av antalet privata alternativ och effekten blev att respondenterna i experimentgruppen blev mer negativa till en fortsatt ökning, jämfört med kontrollgruppen som inte fick informationen. Informationen om sjukhus samt boende för funktionshindrade beskrev en stabil nivå av privatisering. Här stämde hypotesen enbart när det gäller sjukhus, men inte för boende för funktionshindrade där respondenterna i experimentgruppen var mer negativa till ytterligare privatisering jämfört med kontrollgruppen.

Hypotes tre gör ett antagande i relation till vänster-högerskalan och säger att effekten av policy-specifik information är additiv i relation till effekten av ideologi och politiskt intresse. Här kunde vi konstatera att effekten av policy-specifik information fortfarande fanns kvar när vi lade till ideologisk orientering i analysmodellen, trots att privatisering är en fråga där det finns stora skillnader mellan vänster och höger.

Genom den fjärde hypotesen ville vi undersöka om de som placerar sig till vänster uppvisar mindre stöd för ytterligare privatisering när de fick information och vi antog vidare att de som är åt höger på skalan inte skulle förändra sina preferenser i relation till informationen eftersom det är rimligt att anta att den gruppen har fått sina preferenser tillgodosedda genom den senare tidens politik där privatiseringen i allmänhet har ökat inom välfärdens områden. De behöver alltså inte ge signaler till politikerna om att öka privatiseringen ännu mer. Vi finner att det stämmer: När de som placerar sig åt vänster får information om en ökning av privatiseringen reagerar de med att signalera att de vill att möjligheterna att välja privata alternativ ska minska. Samtidigt reagerar de högerorienterade inte på informationen, attityderna till privatisering i experimentgruppen är alltså inte skilda från attityderna hos personerna i kontrollgruppen.

Tabell 1: Effekten av information på preferenser om ytterligare valfrihet inom välfärds-service. Medelvärden och t-test.

	Kontrollgrupp	antal	Experimentgrupp	antal	Skillnad
Grundskolan	4,30	925	4,08	1061	0,22**
Sjukhus	5,01	930	4,98	1059	0,03
Äldreboende	5,57	926	5,16	1058	0,41***
Boende	5,57	928	4,93	1059	0,64***
Funktionshindre					

***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.10

Tabellen visar skillnaderna mellan kontrollgruppen, som inte fick information om privatisering inom de olika områdena, och experimentgruppen som fick informationen. Medelvärdena visar på ganska små skillnader, men skillnaderna är ändå signifikanta när det gäller 3 av 4 områden.

Avslutande diskussion

Vår generella slutsats är att människors preferenser förändras när de får information som beskriver fakta om olika områden. Det här gäller även i ett fall som privatisering av den svenska välfärdsstaten, där det finns en stark skiljelinje i åsikter mellan vänster och höger. Informationen har alltså en egen effekt på preferenser som inte kan förklaras med ideologisk orientering. En konsekvens är att signalerna som medborgare skickar till beslutsfattare om hur de vill att politiken ska se ut ändras när de får mer kunskap på ett område. Det betyder i sin tur att det är viktigt att ha kunskap om specifika områden för att kunna respondera på den politik som förs och för att ge beslutsfattarna möjligheten att anpassa sin politik på olika områden till vad medborgarna faktiskt vill.

Om kunskapen om specifika policyområden är låg kan effekten bli att den demokratiska processen är av mindre god kvalitet eftersom politikerna då inte får 'rätt' signaler om medborgarnas önskemål. En andra slutsats är att informationen tycks polarisera åsiktsklyftan mellan vänster och höger ytterligare: När de som är åt vänster får information om privatisering reagerar de genom att vilja minska privatiseringen vilket innebär att skillnaderna mellan de olika grupperna ökar.

*Originaltitel på artikeln är "The welfare reality check: how policy-specific information influences public responsiveness". Artikeln publicerades 2020 i tidskriften *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. Länk till artikeln: <https://doi.org/10.1080/17457289.2020.1853135>